

ספק טומאה ברשות היחיד

מקורות - (א) נזיר נז. תוס' ד"ה באומר, נדה ב. תוס' ד"ה והלל, רמב"ם הלכות נזירות ט:טז, [ראב"ד שם].

(ב) יבמות יא. "אמר רב יהודה... כעריות", תוס' ד"ה צרת, יבמות יא: תוס' ד"ה מאי, רמב"ם הלכות גירושין יא:יד, [מגיד משנה שם], הלכות איסורי ביאה א:כב, חידושי הגר"ח שם, הלכות יבום וחליצה ו:יט, שו"ת אחיעזר סימן א' אותיות א-ז, טו.

(ג) נדה ב:ג. "דתניא מקווה שנמדד... מטומאתו", תוס' הרא"ש ד"ה מה וד"ה אי, רשב"א שם.

(ד) טהרות פ"ו מ"ו "ספק... נגעת", תוספתא טהרות פ"ו ה"א-ה"ב "... אחר הרוב", רמב"ם הלכות שאר אבות הטומאות יז:ח, יח:ב.

(ה) נדה עא. "איזהו דם תבוסה... ספקו טהור", רש"י ד"ה וחכ"א, תוס' הרא"ש ד"ה ברה"ר, רמב"ם הלכות טומאת מת ב:יד, ביז, תוס' הרא"ש ד"ה ואין.

"ספק רשות היחיד טמא עד שיאמר 'לא נגעת', ספק רשות הרבים טהור עד שיאמר 'נגעת'..."

(טהרות פ"ו מ"ו)

עסקנו בדין של ספק טומאה ברשות הרבים, וראינו שברובד הפשוט מקובל שספק טומאה ברשות הרבים טהור, וברשות היחיד טמא. אף על פי כן, ראינו שביחס לרשות הרבים הדבר לא חד משמע לוחוטין, בעיקר משתי סיבות :
סיבה אחת - יתכן פקפוק בעצם הדין הזה, כפי שניתן לתלות בדעת ר' עקיבא ור' יוסי במשניות בטהרות בתחילת פ"ה.

סיבה שניה - לא ברור שיש דין עצמאי של ספק טומאה ברשות הרבים. יתכן שאנחנו מטהרים שם רק בגלל חזקת טהרה.

אם באים לדון ברשות היחיד, הבעיה מצטמצמת. יתכן שנפקפק בעצם הדין, אבל במידה ויש דין כזה הוא ודאי הלכה מחודשת ולא הפעלה פשוטה של דיני חזקה. לגבי עצם קיומו של הדין, יש מקום אחד שבו מרחף עליו סימן שאלה. הגמ' בנדה ב: דנה במקווה שנמדד ונמצא חסר, ובשורה התחתונה ישנן שלוש דעות תנאים :

דעה אחת - ת"ק. לפיו מטמאים למפרע את כל הטהרות שנעשו על גבי המקווה, בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד.

דעה שניה - ר' טרפון. דבריו מובאים במקוואות פ"ב מ"ב ובגמ' בקדושין סו:, והוא מטהר את כל הטהרות שנעשו למפרע במקווה כזה.

דעה שלישית - ר' שמעון. הוא חולק על ת"ק בנדה ב:ג, ומשתמע ממנו שהוא רואה את כל המצב הזה כספק.

במצבי ספק מתבקשת הפעלת דיני רשויות, כלומר לטהר ברשות הרבים ולטמא ברשות היחיד. בפועל, ר' שמעון קובע שברשות הרבים טהור וברשות היחיד תולין. הקביעה הזו שתולין ברשות היחיד ולא מטמאים על פי דיני ספק טומאה ברשות היחיד, יכולה להוביל לאחת משתי מסקנות :

מסקנה אחת - ר' שמעון שולל את הכלל של 'ספק טומאה ברשות היחיד טמא', ולדעתו בספק טומאה ברשות היחיד תולין תמיד.

מסקנה שניה - ר' שמעון מסכים לעיקרון של 'ספק טומאה ברשות היחיד טמא', אבל מקווה מהווה מקרה מיוחד. מסקנה כזו תצטרך להגדיר את השוני של מקווה משאר ספקי טומאה ברשות היחיד.

בהבנת דעת ר' שמעון יש מחלוקת ראשונים. רש"י אימץ באופן ברור את המסקנה הראשונה :

"... וש"מ דקסבר ר' שמעון בשאר ספק טומאה דעלמא נמי - ברה"י תולין..."

(נדה ג. רש"י ד"ה מאי רגלים)

כך משתמע גם מדברי התוס' שם.

לעומתם, ראשוני ספרד נטו לומר שר' שמעון מסכים בעיקרון לכך שספק טומאה ברשות היחיד טמא. מקווה הוא מקרה מיוחד, ומשום כך בלי רגליים לדבר לא מטמאים אלא תולים. גם בסוטה מדובר במקרה מיוחד, ולכן גם בה היינו אמורים לתלות אלמלא ה'רגליים לדבר' שמחזירים את ספקה ברשות היחיד לטומאה ודאית. הרמב"ן מסביר את היחוד של מקרים אלו בכך שאם קדמה בדיקה לספק אנחנו לא מטמאים. במקווה אכן קדמה בדיקה, וסוטה נחשבת כנמצאת במצב של קדמה בדיקה לספק משום שהיא אומרת טהורה אני.

גם אם מקבלים את שיטת רש"י ותוס', ומבינים שר' שמעון חולק על הכלל של ספק טומאה ברשות היחיד טמא, הוא חולק רק באופן חלקי שכן הוא לא מטהר לחלוטין אלא תולה.

נבדוק מסברה מה אמור להיות אם אין בכלל דין של ספק טומאה ברשות היחיד. לכאורה, שתי אפשרויות בפנינו :

אפשרות אחת - להתעלם לחלוטין מדיני רשויות. ר' שמעון לא קיבל את הילפותא מסוטה, ושיקולים הנובעים ממנה לא משמעותיים בעיניו. אפשרות שניה - לקבל את דין רשויות ברשות הרבים, ולומר שאין שום הבדל בין רשות היחיד ורשות הרבים. מתוך כך, ליישם את דין רשויות שנאמר ברשות הרבים, גם ברשות היחיד.

אם נוקטים באפשרות הראשונה, הדיון הוא כמו בכל הספקות שבתורה, וההכרעה היא לילך בתר חזקה. בכל מקום שיש בו חזקת טהרה, נטהר לגמרי. בכל מקום שאין בו חזקת טהרה, נהג על פי כללי הספקות. אם נוקטים באפשרות השניה, נטהר אפילו בלי חזקת טהרה, מכיוון שזה מה שלומדים מסוטה לגבי רשות הרבים, ואנחנו לא מחלקים בין רשות היחיד ורשות הרבים.

האפשרות השניה ודאי קשה יותר. אם מקבלים את הילפותא מסוטה, וחורגים מדיני כל התורה, סביר להניח שהחריגה תתחיל קודם כל ברשות היחיד שזו עיקר הילפותא מסוטה. קשה לומר שר' שמעון לומד מסוטה רק לרשות הרבים ואת ההשוואה של רשות היחיד לרשות הרבים הוא עורך מתוך מחיקת הילפותא הישירה מסוטה לרשות היחיד. לכאורה, כל המסר שניתן לשאוב מסוטה לרשות הרבים, נובע מכך שלומדים ממנה את דין ספק טומאה ברשות היחיד אך ורק לרשות היחיד.

על כל פנים, לפי שתי האפשרויות הללו, אם נבין שר' שמעון דחה לחלוטין את הילפותא מסוטה לרשות היחיד, הוא לא אמור לפסוק שתולים, אלא לטהר לגמרי לפחות במקומות שבהם יש חזקת טהרה. כיצד אם כן הגיע ר' שמעון לדין תלייה? התשובה צריכה להיות בכיוון של *התוס' דא"ש*, האומר שר' שמעון קיבל את הילפותא מסוטה בצורה חלקית. זאת משום שבסוטה נאמרו לנו שתי הלכות :

הלכה אחת - המצב של סוטה הוא מצב של ספק. אנחנו לא אומרים שהספק מתבטל בגלל כל מיני חזקות כמו חזקת טהרה או חזקת מותרת לבעלה או חזקת צדקת וכדו', אלא מגדירים את המצב כספק.

הלכה שניה - על אותו ספק אנחנו אומרים שיש דיני טומאה ודאיים. זהו הדין של סוטה שספקה כודאה, שאותו מיישמים גם ביחס לשרץ.

יתכן שכאן מפצל ר' שמעון. במה שנוגע להלכה הראשונה, הוא מאמץ את הילפותא מסוטה. את ספקי הטומאות ברשות היחיד הוא מותיר כספקות, ולא מפעיל חזקה. את ההלכה השניה שהופכת את הספק לודאי, ראה ר' שמעון כדין מקומי בסוטה, שלא ניתן להרחיבו לכל התורה.

האפשרות של הפיצול הזה עולה בראשונים במסגרת דעת רבנן, אמנם בהקשר שונה. עצם הפיצול הגיוני מאוד. סך הכל מדובר פה בשני תהליכים נפרדים, ראשית הגדרת המצב כספק ורק לאחר מכן הצעה לדרכי פעולה לגביו.

אם נבוא ונשאל איזה תהליך נקודתי לסוטה בלבד, ואיזה תהליך הוא תהליך כללי שנוגע לכל התורה כולה, ניתן לחלק. במה שנוגע לקריאת המפה ולקביעה האם מדובר בספק או לא, בזה סוטה נכנסת תחת הכותרת הכללית של ספקי טומאה ומה שלומדים ממנה שייך בכל הטומאות כולן. מותירים אותם כספק, ולא מפעילים ביחס אליהם שיקולי חזקות.

אבל השלב הבא של ספקו כודאו יחודי לסוטה. זאת משום שבסוטה לא ניתן לשמר את המצב כספק, ולאסור אותה לבעלה מספק לכל החיים. פה מוכרחים להמשיך בתהליך, ולהכריע לפחות עד שיתברר העניין. להכריע לודאי התר אי אפשר, ומשום כך אנחנו מעמידים אותה בודאי איסור. מה שאין כן בשאר ספקי טומאה בכל התורה כולה. כאן אפשר להשאיר את העניינים במצב של ספק, וישנה קטגוריה של 'תולין'.

כאמור, הראשונים העלו פיצול דומה בדעת רבנן - גם לדעת רבנן קיים מצב שבו לומדים מסוטה רק את קריאת המפה, ולא מכריעים בעזרת הכלל של ספקו כודאו. העניין עולה במסגרת הסוגיה בנזיר. במשנה שם נידון המקרה הבא :

"שני נזירים שאמר להן אחד - ראיתי אחד מכם שנטמא, ואיני יודע איזה מכם..."

(נזיר נז.)

המשנה קובעת שכל אחד מהם מביא קרבן טומאה וקרבן טהרה, והם מבצעים התנייה כפולה שמכסה את שתי האפשרויות הקיימות בספק. למסקנת הגמ', המקרה המובא במשנה מתוחם ברשות היחיד. מתוך כך מקשים **התוס'** את הקושייה הבאה :

"... ואם תאמר - אם כן יביא כל אחד קרבן טומאה ודאי, דכל ספק טומאה ברשות היחיד שורפין עליה תרומה!..."

(נזיר נז. תוס' ד"ה באומר)

התוס' משיבים שבנוגע למצב כזה לא לומדים שספק טומאה ברשות היחיד טמא ודאי. הסיבה היא שברור לנו שאחד מהם טהור, והאמירה ששניהם חייבים קרבן טומאה מזוייפת מתוכה. יש פה 'תירתי דסתר', ובמצב של תירתי דסתר לא לומדים

מסוטה שהספק הופך לודאי טומאה.

אלא שקביעה כזו יוצרת בעייתיות מסויימת במהלך הגמ'. בגמ' נאמר :

"... ואמאי? כל ספק טומאה ברשות היחיד מהיכא ילפין לה? מסוטה. מה סוטה בועל ונבעלת, אף כל ספק טומאה ברשות היחיד כגון דאיכא בי תרי, אבל הכא שני נזירים והאי דקאי גביהון - הא תלתא, הוה ליה ספק טומאה ברשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים - טהור!"

(נזיר נז.)

בהו"א חשבה הגמ' שמדובר ברשות הרבים, ועקב כך מציעה הגמ' שנטהר את הנזירים לחלוטין, ונתבע משניהם קרבן טהרה. ההו"א הזו קשה על מהלך התוס'. סך הכל מדובר פה ב'תרת' דסתר', שכן אחד מן הנזירים ודאי טמא, ואילו התוס' קבעו שאין להפעיל דיני רשויות ב'תרת' דסתר'.

התוס' מסיקים שאכן לא מדובר בהפעלת דיני רשויות, אלא בהעמדה על חזקת טהרה. מכל מקום, מדובר בשלב הקושייה שבו חשבה הגמ' ששניהם יביאו קרבן טהרה. למסקנה, הם לא מביאים קרבן טהרה אלא שני קרבנות שעליהם הם מתנים כפי שמבואר במשנה. נותרנו, אם כן, במצב של ספק. ומתוך כך מגיעים התוס' למסקנה שגם במצב של 'תרת' דסתר' אין דחייה מוחלטת של יכולת הלימוד מסוטה. את השלב הראשון הקובע שאת כל הסיטואציה מגדירים כספק, ניתן ללמוד מסוטה אפילו במצב של 'תרת' דסתר'. רק את פשיטת הספק לא ניתן ללמוד מסוטה במצב כזה.

חשוב להעיר, שאף על פי שפיצול כזה עולה הן בדעת רבנן והן בדעת ר' שמעון, הסברה שעומדת מאחוריו אינה חייבת להיות זהה. לפי ר' שמעון חילקנו בין שני שלבים. השלב הראשון כלל את קריאת המפה וקביעת המציאות, והשלב השני כלל את קביעת ההלכה ביחס לאותה מציאות שהגדרנו. הכרעת המציאות המסופקת לאיסור מהווה דין מיוחד לסוטה, משום שדווקא אצלה אנחנו מוכרחים להכריע, מה שאין כן בשאר ספקי טומאה שבהם ניתן להשאיר את העניין בספק.

במסגרת דעת רבנן החילוק הרבה יותר פשוט. חקרנו בשיעור הקודם האם ספק טומאה ברשות הרבים טהור כהנחייה או כהכרעה. הנחייה פירושה שהספק נותר בעינו והכללים רק מנחים כיצד להתנהג עמו. הכרעה פירושה שכבר אין ספק. את אותה החקירה ניתן להעלות במקביל גם ביחס לספק טומאה ברשות היחיד, ועל רקע זה ניתן לחלק בין שתי ההלכות שנאמרו בסוטה. את ההלכה הראשונה שקובעת את המציאות כספק ומתעלמת מן החזקה, אפשר לראות ברמה של הנחייה בלבד. חזקת

ההתר הנגדית אינה מבררת להתר וכדי לבטל אותה אין צורך להצביע בבירור על הכרעה הפוכה. ניתן פשוט לשלוף גורם שמנחה לכיוון אחר, ועל ידי כך להישאר בספק.

אבל כדי להגיע ל'ספקו כודאו' דרושה הכרעה לכיוון הזה. ופה לפי רבנן נעצרים במצב של 'תרת' דסתר'. ברגע שאנחנו מנסים להכריע עולה הבעיה הלוגית שקיימת ב'תרת' דסתר', משום שלא ניתן להכריע לשני כיוונים הפוכים. על כל פנים, עניין זה עולה רק בשלב של הקביעה ה'מכריעה' ש'ספקו כודאו'.

את החילוק הזה ניתן לנעוץ גם בין רשות היחיד ורשות הרבים. במה שנוגע להפעלת דיני חזקות, תמיד ניתן ללמוד מסוטה שנוצר מצב של ספק ולא פושטים אותו על ידי החזקה. בנוגע ל'ספקו כודאו', אנחנו נעצרים ב'תרת' דסתר', אלא שפה נוצר ההבדל בין רשות היחיד ורשות הרבים. הזכרנו את קושייתם של *התוס'* בנזיר נז. - אם ב'תרת' דסתר' לא לומדים מסוטה ולכן לא מחייבים את שניהם בקרבן טומאה מדין ספק טומאה ברשות היחיד, מה הקשתה הגמ' ומה חשבה בהו"א לגבי מצבם ברשות הרבים? הרי גם שם לא יכולנו להעלות הו"א ששניהם יביאו קרבן טהרה, משום שמדובר ב'תרת' דסתר'. *התוס'* עונים שאין הכי נמי, מסוטה אי אפשר ללמוד ב'תרת' דסתר', גם לא לרשות הרבים. ההו"א היתה להפעיל שם חזקת טהרה ומתוך כך להורות לשני הנזירים להביא קרבן טהרה.

אבל אין צורך להרחיק לכת עד כדי כך. אפשר להבין שההו"א בגמ' היתה שעל רשות הרבים כן ניתן ללמוד מסוטה, ואפילו ב'תרת' דסתר'. זאת משום שאופי הילפותא מסוטה ביחס לרשות היחיד שונה מאופי הילפותא המקבילה לרשות הרבים. לב פרשת סוטה מתייחס לרשות היחיד מאחר ושם נאמר הדין הבסיסי של הסוטה. לעומת זאת, הלימוד של רשות הרבים מגיע בדלת האחורית. ולכן, ברשות היחיד מגיעים לרמה של 'ספקו כודאו' מאחר וזה בדיוק מה שנאמר בסוטה - ספקא אוסרה בתורת ודאי. ברשות הרבים הילפותא עקיפה מכך שבמצב כזה לא נאמרו דיני סוטה. ניתן לומר שאף על פי שמטהרים ברשות הרבים, הטהרה אינה בתורת ודאי אלא בתורת הנחייה בלבד.

אשר על כן, ברשות היחיד דרושה הכרעה של ספקו כודאו כדי ליצור איסור, והכרעה כזו אינה מתאפשרת ב'תרת' דסתר'. אבל ברשות הרבים אנחנו מחפשים במידה מסויימת התחמקות מקביעה חד-משמעית של הדברים. גם אם לא בונים על חזקה כדברי *התוס'*, אלא על הילפותא מסוטה, מדובר בטיהור ברמה של הנחייה בלבד. ומכיוון שכך, נוכל לטהר את שניהם ב'תרת' דסתר' אף על פי שלכיוון ההפוך של הכרעת טומאה ברשות היחיד לא נוכל להגיע ב'תרת' דסתר'.

לאור כל זה, נשוב לדון במקרה של סוטה, ובמידה שבה היא מסוגלת להוות מודל לשאר ספקי טומאה. בהקשר זה יוצאים הגר"ח והאחיעזר מנקודת מוצא דומה, והולכים בקו חשיבה דומה. הם דנים בגמ' ביבמות :

"אמר רב יהודה אמר רב - צרת סוטה אסורה, טומאה כתיב בה כעריות"

(יבמות יא.)

בגמ' נאמר שצרת סוטה אסורה, דהיינו לא חולצת ולא מתייבמת, מאחר ובסוטה כתוב 'טומאה', מושג השייך בערווה, ואנחנו יודעים שצרת ערווה פטורה מן החליצה ומן היבום. בגמ' מדובר בסוטה ודאי, ואף על פי כן יש נימה של חידוש בכך שפוטרים את צרתה, בכמה נקודות :

נקודה אחת - אף על פי שסוטה אסורה בלאו בלבד, ובדרך כלל בלאו הצרה מתייבמת מדאורייתא ומדרבנן חולצת ולא מתייבמת, כאן היא פטורה לגמרי.
נקודה שניה - בדרך כלל האיסור לַיָּבִים הוא המפקיע את החליצה והיבום. כאן האיסור לבעל מפקיע, וממנו משליכים לַיָּבִים.

נקודה שלישית - עצם האיסור בסוטה שונה מאיסורי ערווה רגילים בין השאר בכך שקידושין תופסים בסוטה, והיה מקום להעלות על הדעת שעניין זה יוביל לכך שגם יכולת היבום לא תופקע.

מכל מקום, הגמ' בונה את הפטור הזה על מושג הטומאה שקיים בסוטה בדומה לעריות. לאחר מכן, מחלקת הגמ' בדף יא: בין צרת ודאי סוטה, וצרת ספק סוטה. הגמ' מעמידה את כל הדין של לא חולצת ולא מתייבמת בצרת ודאי סוטה. צרתה של ספק סוטה חולצת ולא מתייבמת. וכאן מקשים הראשונים מן הדין של ספקה כודאה, מדוע לא להפעיל אותו ולפטור גם את צרת ספק סוטה מן החליצה ומן היבום?
יש להדגיש, שהשאלה הזו מתפצלת לשתיים. זאת משום שניתן להגדיר את מצבה של ספק סוטה באופן כפול :

מצב אחד - היא ודאי במעמד של 'ספק סוטה'.

מצב שני - היא ספק במעמד של 'ודאי סוטה'.

הנתון העכשווי הוא שהיא נמצאת בסימן שאלה, דהיינו יש לה כבר כרגע מעמד וְדָאִי של 'ספק סוטה'. מעבר לנתון העכשווי, קיימת שאלה לגבי סוף הדרך. אולי יתברר בסופו של דבר שהיא זינתה, ולכן כבר עכשיו אנחנו בספק שמא היא 'ודאי סוטה'.

יש לדון בסוטה משני הצדדים הללו. צריך לברר האם מעמד של ספק מפקיע זיקה מצד עצמו, ויש לבחון את האפשרות להפקיע את זיקתה מצד זה שאולי היא ודאי

סוטה כלפי שמיא, ולא רק במעמד של ספק.

בגמ' ובתוס' יש דיון במצב השני שלה, דהיינו במעמדה המסופק כ'ודאי סוטה'. הדא"ש מבאר בהקשר זה שדווקא סוטה ודאית נאסרה בלאו, אבל ספק סוטה אסורה רק בעשה. שאלת מעמדה בהקשר של יבום וחליצה, מוכרעת כבכל ספקי עריות¹, שהרי הסוטה היא ערוה וספק סוטה היא ספק ערוה. מתוך כך מגיעים למסקנה שצרתה חולצת ולא מתייבמת².

אבל, כפי שהוזכר, מעבר לבעיה שיש במעמדה בתור ספק ערוה, ישנה בעיה נוספת. לסוטה הזו יש גם מעמד ודאי מסויים. המעמד הזה מכונה 'ספק סוטה', אבל כפי שידוע לנו, מעמד של 'ספק סוטה' הולך ומתפתח בעזרת הדין של 'ספקה כודאה', וסופו שהוא הופך למעמד של 'ודאי סוטה'. לפיכך, בשורה התחתונה אנחנו מדברים על ודאי ערוה, שצרתה אמורה להיפטר כפי שצרתה של סוטה ודאית ממש נפטרת מן החליצה ומן היבום.

וכאן משיבים גם הגד"ח וגם האחיעזר שהדין של 'ספקה כודאה' בסוטה אינו מקנה לה מעמד השווה לסוטה ודאית. אנחנו לא מכריעים את המציאות לקביעה שהיא ודאי נטמאה. לו היינו מבינים כך, לא היה מקום להו"א שצרתה תתייבם וגם לא היינו מגיעים למסקנה שהיא חולצת. הדין של 'ספקה כודאה' מהווה ערוץ נפרד, ולמעשה יש פה שני ערוצים בהקשר של טומאת סוטה :

ערוץ אחד - בסוטה ודאית. היא טמאה משום שטומאה כתיב בה כעריות.

ערוץ שני - ספק סוטה אחרי שהפעלנו עליה את המכבש של 'ספקה כודאה'. פה אנחנו מחילים את דיני הטומאה שיש בסוטה ודאית, אבל אנחנו לא רואים אותה כטמאה בפועל.

לפיכך, מעמדה המציאותי של ספק סוטה הוא עדיין מעמד של ספק, גם אחרי ש'ספקה כודאה'. כל משמעות הודאי נוגעת לדיני טומאה ולא לחלות של טומאה. מציאותית היא ספק ולכן צרתה חולצת ולפי הרמב"ם אפילו מתייבמת.

ההבנה המיוחדת הזו של 'ספקה כודאה', משפיעה גם על התחום של עונשין. התוס' ביבמות יא: אומרים שלוקים על ספק סוטה מלקות מדאורייתא. הם מקשים מתוך כך מדוע לעניין יבום וחליצה אין מפעילים את הדין של 'ספקה כודאה' ואילו

1 עיין ביבמות ל: .

2 לפי הרמב"ם והרבה ראשונים נוספים, צרתה אף מתייבמת. לפיהם ודאי שאין שום שריד של טומאה בצרת ספק סוטה, וכל המהלך המוצע להלן מובא לשיטת הראשונים הסוברים שצרתה חולצת ולא מתייבמת. עיין בהקשר זה ברמב"ם בהלכות יבום וחליצה ו:יט, ובחידושי הריטב"א ליבמות יא: בהוצאת מוסד הרב קוק בהערה 695.

לעניין מלקות מפעילים אותו. הפתרון שלהם הוא חילוק במגמה :
 "... ו"ל דלחומרא עשה הכתוב ספק כודאי, כדפרישית לעיל"

(יבמות יא: תוס' ד"ה מאי)

אבל ברמב"ם המצב שונה. בהלכות גירושין יא:יד הוא פוסק שעל ודאי סוטה לוקים ואילו על ספק סוטה יש מכת מרדות בלבד³. לפיו אין צורך בחילוק המגמות של התוס', וניתן לומר שבאופן כללי כל הדין של 'ספקה כודאה' אינו יוצר הכרעה - לא במישור של איסור והתר, ולא במישור של העונשין.

בסיכומו של דבר, ניתן להבין את הדין של 'ספקה כודאה' בשתי צורות :
צורה אחת - פירושו של הכלל הוא שהספק הוכרע. אנחנו מתייחסים אליה כאל ודאי טמאה, ומשום כך צרתה אמורה להפטר מן החליצה ומן היבום, וילקו עליה מדאורייתא וכו'. את ההלכה שצרתה חולצת נסביר כדרך התוס' על רקע הפעלת דין 'ספקה כודאה' לחומרא בלבד.

צורה שניה - פירושו של הכלל 'ספקה כודאה' הוא שיש הנחייה להחיל עליה את איסורי בעל, בועל ותרומה של סוטה ודאי. אבל מציאותית אנחנו לא טוענים שהיא טמאה ודאי, ומשום כך במישור של איסור והתר צרתה חולצת, ובמישור של העונשין לוקים עליה רק מדרבנן, וכי"ב.

האחיעזר מסיק מכך שהדין של ספק כודאי הוא בסך הכל הנחייה, שמצד אחד אפשר להפעיל אותו ב'תרתי דסתרי', ומצד שני ביחס לגילוח נזיר ולחיובי ביאת המקדש על ספק טומאה ברשות היחיד - לא נחייב, מאחר ואין פה הכרעה של הספק. את המחלוקת המופיעה בירושלמי בנוגע לגילוח נזיר ולביאת מקדש, תולה האחיעזר בחקירה של הנחייה או הכרעה.

ניתן להציע שגם אם מדובר בהנחייה ובהחלת דיני ודאי בלא הכרעת הספק, יתכן שנזיר יגלח ויהיה חיוב על ביאת המקדש. האחיעזר הבין ששאלת הנזיר נוגעת לתוכן הטומאה שנוצרת במצבי ספק, כאשר המעמד של דיני טומאה שמושג בהנחייה לטמא, אינו מחייב גילוח בנזיר. אבל בהחלט אפשר לומר שאף על פי שמדובר ברמה של הנחייה, ההחלה של דיני ודאי על ספק טומאה כוללת גם את דיני גילוח נזיר ואת

3 עיין במגיד משנה שם שמפנה למחלוקת הרמב"ם והראב"ד בהלכות איסורי ביאה א:כב, בנוגע לשורש דין המלקות בסוטה - האם זה מדין זונה כדעת הרמב"ם או מדין טמאה כדעת הראב"ד. בכל אופן ברור שלפי הרמב"ם אין מלקות מדאורייתא לספק סוטה מדין טומאה. המלקות מדין זונה שמזכרות בהלכות איסורי ביאה, יסודן שונה לחלוטין, ועיין בחידושי הגר"ח שם.

חיובי ביאת המקדש.

כאמור, זהו הקו הכללי של הגר"ח והאחיעזר אם כי יש הבדלים בדגשים שהם נותנים. האחיעזר מדבר על רמות שונות של טומאה, ולוחץ על כך שטיב הטומאה בספק סוטה הוא בדרגה נמוכה יותר גם אחרי שאומרים ש'ספקא כודאה'. הגר"ח נוטה לדבר על ערוץ יחודי של טומאה בספק סוטה, בניגוד לטומאה שבשאר כל העריות. מכל מקום, שניהם שוללים את הדין של ספקו כודאו על תקן של הכרעת הספק. ההבדלים בנימות נוגעים להגדרה המדויקת של החלופה להכרעה הזו. לפי הגר"ח מדובר בערוץ מקביל של טומאה, ולפי האחיעזר מדובר בדיני טומאה ללא קביעת טומאה ממשית.

כל מה שראינו עד כה, נובע מתוך ההנחה שבסוטה אוסרים מספק, וממנה לומדים לכל ספקי טומאה ברשות היחיד. וכאן יש הבדל בין דין ספק טומאה ברשות היחיד ובין דין ספק טומאה ברשות הרבים, שבו לא היה ברור אם נאמרה הלכה מיוחדת.

בדמב"ם ניתן להבין אחרת. יתכן שלפיו גם בספק טומאה ברשות היחיד היינו אמורים להקל ברמת הדאורייתא, על פי שיטת **הדמב"ם** בספקות. ההחמרה בספק טומאה ברשות היחיד, תהיה לפי העיקרון הזה מדרבנן בלבד, וכך משתמע מדברי **הדמב"ם** בהלכות טומאת מת ט:יב.

נחזור למהלך הגמ' בנדה ג. לגבי היכולת ללמוד מסוטה :

"ושניהם לא למדוה אלא מסוטה. רבנן סברי - כי סוטה, מה סוטה ספק היא ועשאוה כודאי, הכא נמי ספק ועשאוה כודאי. אי מסוטה אימא כי סוטה : מה סוטה ברשות הרבים טהור, הכא נמי ברשות הרבים טהור. הכי השתא? התם משום סתירה הוא, וסתירה ברשות הרבים ליכא, הכא משום חסר הוא, מה לי חסר ברשות הרבים מה לי חסר ברשות היחיד! וכי תימא - הא כל ספק טומאה ברשות הרבים טהור. כיוון דאיכא תרתי לריעותא, כודאי טומאה דמי..."

(נדה ג.)

הגמ' אומרת ביחס למחלוקת ר' שמעון ות"ק ששניהם לא למדוה אלא מסוטה. אבל מסוטה לומדים הליכה בתר רשויות, ולכאורה גם ר' שמעון וגם ת"ק לא הולכים בתר רשויות, והראשונים עמדו על כך. שהרי ת"ק פוסק שברשות הרבים ספקו טמא, ור' שמעון פוסק שברשות היחיד תולין, בניגוד לעולה מדיני רשויות. לפי ראשוני ספרד ראינו שגם ר' שמעון לומד מסוטה שבדרך כלל ברשות היחיד ספקו טמא כלומר הוא מקבל עקרונית את דיני רשויות הנלמדים מסוטה, ולפיכך יש פה חריגה מהכלל

לשתי דעות התנאים.

השאלה הזו נוגעת הן לפשט הגמ' והן לסברה - באיזו מידה ניתן ללמוד מסוטה את דיני רשויות, בעיקר לאור העובדה שבסוטה יש הגיון בדיני הרשויות ואילו באותם מקומות הנלמדים ממנה אין הגיון כזה. במהלך הגמ' ניתן להציע שני הסברים :

הסבר אחד - ת"ק אכן לומד מסוטה, אבל הלימוד אינו העתקה. הוא לומד רק את העיקרון שבסוטה 'ספקה כודאה'. במה שנוגע לחילוק הרשויות, הוא מצמצם אותו לסוטה בלבד. בשאר הספקות בטומאה, אין הגיון בחילוק כזה.

בשלב זה מציעה הגמ' לעקוב במדויק אחרי הילפותא מסוטה ולחלק רשויות. צודק ת"ק שאין הגיון בחילוק רשויות בשאר ספקי טומאה, אבל מאחר ואין לך בו אלא חידושו, נוכל ללמוד רק ברשות היחיד שספקו טמא וברשות הרבים נשפט על פי שיקולי חזקות ונטהר. זו משמעות הקושייה - 'וכי תימא כיוון דאיכא תרתי לריעותא, כודאי טומאה דמי'. כלומר, אם נידון מסוטה רק לרשות היחיד ונפעיל ברשות הרבים שיקולי חזקות, נטהר שם. תשובת הגמ' היא שבמקרה הזה גם חשבון החזקות הפנימי מוביל לטומאה, משום דאיכא תרתי לריעותא.

הסבר שני - בראשית הדברים, אכן ניסינו ללמוד מסוטה. אבל כאשר הגמ' אומרת 'כיוון דאיכא תרתי לריעותא כודאי טומאה דמי' היא דוחה לחלוטין את יכולת הלימוד מסוטה גם ביחס לרשות הרבים. מסקנת הגמ' היא שיש הבדל בולט בין המקרים. בסוטה מדובר בספק, אבל במקווה שנמדד יש כמעט ודאי טומאה בעקבות ה'תרתי לריעותא'.

לפי ההסבר הזה, בשורה התחתונה לא לומדים כלום מסוטה. הנקודה של תרתי לריעותא באה ללמד על החילוק שבין ספק טומאה רגיל ובין המצב בסוטה. כל מטרתו של החילוק היא להבין מדוע דוחים את הלימוד מסוטה ומטמאים גם ברשות היחיד וגם ברשות הרבים. בכיוון הזה מפרש את הסוגיה ל"ת⁴.

כל זה במסגרת ת"ק, לפיו נוצר ההבדל בין ספק טומאה רגיל ובין סוטה ברשות הרבים, כאשר הסוטה טהורה שם וספקי טומאה אחרים טמאים. לפי ר' שמעון, החריגה היא דווקא ברשות היחיד - סוטה ודאי טמאה שם, ובשאר ספקי טומאות תולים.

מדוע חורג ר' שמעון מסוטה ותולה ברשות היחיד? לשיטת דש"י ותוס', בסוטה יש רגליים לדבר ולכן ספקה טמא ברשות היחיד, ובכל שאר ספקי טומאה ברשות היחיד שאין בהם רגליים לדבר, סובר ר' שמעון שתולים. אבל ראשוני ספרד דחו את

4 עיין בדש"א על אתר.

ההבנה הזו, ולדעתם בכל ספקי טומאה ברשות היחיד מטמא ר' שמעון כסוטה. החריג אינו סוטה אלא מקווה שנמדד, ודווקא שם סובר ר' שמעון שתולים.

ראשוני ספרד צריכים להתמודד עם כך שהגמ' מצביעה על הבדל בין המצב בסוטה לבין המצב בשאר ספקי טומאה. ההבדל הוא בכך שבסוטה יש רגלים לדבר ואיך ניתן לומר שמקווה הוא החריג ובשאר ספקי טומאה לומדים מסוטה? *הרמב"ן* מבאר שגם סוטה וגם מקווה שנמדד, חלוקים בנקודה מסויימת משאר ספקי הטומאה שברשות היחיד. בשניהם קיים היסוד של 'קדמה בדיקה לספק'. בדיקה זו מתבטאת במקווה שנמדד במדידה, ובסוטה היא מתבטאת באמירת 'טהורה אני', וניתן לראות אותה כבדיקה מתמדת שנמשכת עד שעת לידת הספק ומהווה גורם נגדי לכללי הטומאה של ספק רשות היחיד.

במקווה שנמדד הבדיקה הזו אכן מטה את הכף לטהר, ועל כן נסוגים צעד אחד אחורה מהכלל של ספק טומאה ברשות היחיד טמא, ותולים. בסוטה קיים אמנם היסוד של קדמה בדיקה לספק, אבל כנגדו יש רגליים לדבר שהיא נטמאה. שני הגורמים הללו מנטרלים אחד את השני, ומחזירים את הסוטה למצב של תיקו. על המצב הזה נאמר בתורה שספקה ברשות היחיד טמא. ומכאן אפשר ללמוד לכל שאר ספקי טומאה ברשות היחיד. שאר ספקי טומאה נמצאים בתיקו כזה מעיקרא - אין בהם בדיקה קודמת שתטה את הכף לטהרה, ואין בהם רגליים לדבר שיטו את הכף לטומאה, ובסופו של דבר הם בדיוק במצב מקביל למערכת השיקולים שנוצרה בסוטה, ומשום כך ספקם ברשות היחיד טמא.

ישנה נקודה אחת שלא מבוארת כל צרכה במהלך הזה. לפי *הרמב"ן*, דווקא במקווה שנמדד ישנה חריגה, משום ששם קדמה בדיקה לספק ואין רגליים לדבר. אבל *הרמב"ן* לא מסביר מדוע ברגע שהטינו את הכף תולים - מדוע שלא נטהר לגמרי? *הרמב"ן* היה ער לנקודה הזו, והוא כותב אגב שיטפא :

"... ושם יש לומר דלר"ש כל שקדמה בדיקה לספק - טהור..."

(נדה ג. רמב"ן ד"ה שניהם)

זאת אף על גב שמטרתו היא לבאר את דין תלייה. ניתן להציע שגם במקווה שנמדד קיים גורם מאזן מהכיוון ההפוך : חזקת האדם הטמא. אבל לא בטוח שניתן להתחשב בחזקה הזו, משום שאם מתחשבים במדידה של המקווה פוגמים ביכולת להתחשב בחזקת האדם. *התוס' רא"ש* בקדושין סו: עומד על כך שהעמדת המקווה על חזקתו משמעותה בין השאר שחזקת האדם אינה רלבנטית. יתכן שהרמב"ן הבין שמאחר ומטהרים רק

מספק, יש משמעות לחזקת האדם הטמא, ועל כל פנים הדבר צריך תלמוד. במסגרת ההתייחסות שלנו לדיני סוטה עצמם, עסקנו בעצם היכולת ללמוד מסוטה. האם ניתן ללמוד, לפחות חלקית, או שסוטה מהווה חריג ושאר ספקי טומאה חלוקים ממנה. הדיון בלפוטא מסוטה עולה ברובד נוסף. גם אם נקבל כהנחה שלומדים מסוטה את דיני רשויות, עד כמה צריך להיצמד לסוטה, ועד כמה נדרוש מבחינת סוג הספק הנלמד דמיון למצב של סוטה?

התוס' בנדה ב. ד"ה מעת, מדייקים שביחס לטומאת נדה מעת לעת, לא מפעילים דיני רשויות ומטמאים אפילו ברשות הרבים. **התוס'** מנסה לנמק את היחוד של מעת לעת בהקשר זה, ואחד ההסברים שלו הוא שלומדים מסוטה דווקא על ספקות שקשורים לטומאת מגע, ולא לטומאת ראייה.

בתוס' הדבר מופיע כהגבלה סתמית, מבלי להתייחס להיבט ההגיוני. אבל ניתן להעלות שתי סברות למיעוט הזה :

סברה אחת - על בסיס כיוון החשיבה של **הרא"ש** בנוגע לדיני רשויות. **הרא"ש** טוען שדווקא בסוטה או בספק מגע יש משמעות לחילוק רשויות, וזאת משום שברשות הרבים פוחתים הסיכויים שנטמאת. בסוטה ודאי שיש פחות סיכוי לכך שנבעלה ברשות הרבים, וגם בשרץ יש משמעות לנוכחות של רבים. ככל שיהיו יותר אנשים במקום, ובכל זאת אף אחד מהם לא מסוגל להעיד בודאות על כך שאדם נטמא בשרץ, פוחתים הסיכויים שאכן היתה נגיעה.

בנקודה הזו יש הבדל בין ספק מגע לבין ספק ראייה. בספק ראייה כמו שיש למשל אצל נידה, אין שום משמעות לנוכחות של רבים, והם לא מספקים בירור טוב יותר, וממילא אין פה מקום לחילוק רשויות.

סברה שניה - **הגר"ד** הבין שהחילוק בין ספק מגע בשרץ לספק ראייה, אינו חילוק בין סוגי טומאות אלא חילוק בין סוגי ספקות. החילוק הוא בין ספק בעצם קיומו של מטמא לעומת ספק בנוגע להיטמאות כאשר ברור שהמטמא קיים.

את החילוק הזה אפשר ליישם גם ביחס לשרץ עצמו - במקרה של ספק שרץ וודאי מגע, לא נפעיל דיני רשויות. את דין רשויות נפעיל רק כאשר יש ודאי שרץ והספק הוא האם נגע או לא.

לפיכך, בטומאת ראייה, מכיוון שהספק נוגע לעצם קיומה של הטומאה, לא מפעילים דיני רשויות. את ההבנה שהחילוק הוא בין סוגי הספקות, מוכיח **הגר"ד מהתוס'** בנדה יז: . גם שם מביע **התוס'** את אותו העיקרון, שלא לומדים מסוטה לגבי טומאת ראייה. על העיקרון הזה מקשים **התוס'** מדם תבוסה :

"... וצ"ע במכילתין גבי דם תבוסה, דמשמע דספק יצא מחיים ספק לאחר מיתה, ברה"י ספקו טמא ברה"ר ספקו טהור..."

(נדה יז: תוס' ד"ה אין)

לתוס' קשה על העיקרון שהם העלו מדם תבוסה. אבל עצם הקושייה מוזרה, שהרי בדם תבוסה מדובר בספק מגע. השאלה אינה נוגעת למת עצמו. אנחנו לא בודקים אם המת נטמא מהדם שלו כפי שנידה טמא מהדם שלה. השאלה נוגעת לחי שנגע באותו דם תבוסה, ומדוע רואים בזה התוס' קושייה לעיקרון שלהם, שלומדים מסוטה רק ספקות של מגע ולא ספק ראייה?

מכאן מדייק הגר"ד שהחילוק אינו בין סוגי טומאות בניסוח של טומאת מגע לעומת טומאת ראייה. החילוק הוא בין ספק שנוגע לעצם קיומו של מטמא לעומת ספק שנוגע לשאלה אם היה תהליך של העברת טומאה⁵. דם תבוסה בהקשר זה, הוא ספק בעצם קיומו של מטמא, שכן אם הדם יצא מחיים אין פה מטמא כלל. אשר על כן, אף על פי שמדובר במגע בדם, עקרונית הספק דומה לספק של נידה בטומאת ראייה, מאחר שהספק נוגע לעצם קיומו של מטמא.

חילוק דומה קיים בכריתות יח. ביחס לאשם תלוי. רב סובר שבשתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, חייב אשם תלוי. אבל בחתיכה אחת ספק חלב ספק שומן, פטור מאשם תלוי. הגמ' מבארת⁶ שבמצב של שתי חתיכות, יש ודאי חתיכה אחת של איסור, ואיקבע איסורא. עובדה זו מחזקת את רמת הספק, ומשום כך חייבים עליו באשם תלוי. רעיון דומה יש כאן - אם אין ודאי טומאה, יתכן שנטהר אפילו ברשות היחיד כי אין מצב של איקבעה טומאה. במידה וקיימת טומאה, והספק הוא האם היה תהליך של העברת טומאה, אנחנו אומרים ש'איקבעה טומאה' וניתן לטמא ברשות היחיד תוך הסתמכות על דיני רשויות.

הנקודה הזו עולה גם בגמ' בחולין ט. ביחס למחלוקת לגבי ספק נבלה. הגמ' מתלבטת האם אומרים שהיא בחזקת טומאה, ולא מוזכר חילוק על פי רשויות. הגר"ד ביאר על פי אותו עיקרון, שדיני רשויות מופעלים רק בספק אם היה תהליך של העברת טומאה, ולא כאשר הספק נוגע לעצם קיומה של הטומאה. בסיכומו של דבר, ישנן שלוש אפשרויות בהגדרת היקף הלימוד מסוטה :

5 עיין במהר"ם חלאווה בפסחים ט. ד"ה אמר ליה רבא.

6 במסגרת דעת רב בכריתות יח, הגורם המשמעותי הוא איקבע איסורא. יש לציין שבסוגיה עצמה מופיעות דעות אחרות, ששמות את הדגש על גורמים הלכתיים אחרים.

אפשרות אחת - לומדים מסוטה את העיקרון של ספקו כודאו, ותו לא. העיקרון הזה יכול אחר כך לבוא לידי ביטוי בכל ספק טומאה, ואפילו ברשות הרבים. זאת משום שאת חילוק הרשויות מצמצמים לסוטה בלבד, שכן רק שם יש לו משמעות.

אפשרות שניה - לומדים מסוטה את חילוק הרשויות באופן זהה ליישומו שם. זה נוגע קודם כל לחילוק בין רשות היחיד ובין רשות הרבים אפילו אם אין בו הגיון בשאר ספקות הטומאה, וזה נוגע גם לכל שאר הפרטים שבהם אנחנו מדמים לסוטה. למשל, דווקא ספק מגע טומאה ולא ספק ראייה כדברי *התוס'*.

אפשרות שלישית - את החילוק הבסיסי בין רשות היחיד ורשות הרבים, לומדים מסוטה, אבל לא מחפשים את הדמיון המוחלט לסוטה בתחומים אחרים כמו סוגי ספקות וכדו'.

התוספתא בריש פ"ו בטהרות, משלבת בנושא הזה של ספקי טומאה יסודות כלליים לכל התורה כולה, ונידונים שם המונחים של קבוע, פריש ונמצא. בגמ' בכתובות טו. נידונית התוספתא הזו על הרקע של דיני קבוע בכל התורה. כאן יש לתת את הדעת בעיקר על שני דברים :

דבר אחד - ההלכה שבנמצא הולכים אחר הרוב. ההלכה הזו יכולה לגבור על דיני רשויות בשני כיוונים. כלומר, ניתן לבדוק האם מטהרים על פיה ברשות היחיד, והאם מטמאים על פיה ברשות הרבים. הזכרנו בעבר את מחלוקת *התוס' והרמב"ן* לגבי הפעלת דיני רשויות בספק הרגיל. *התוס'* טענו לשני הכיוונים שבספק הרגיל אין מפעילים דיני רשויות, *והרמב"ן* בחולין ב: חולק גם הוא לשני הכיוונים.

מסברה ניתן לחלק ולהסכים עם *התוס'* ברשות היחיד, שם נטמא גם בספק הרגיל, ואילו ברשות הרבים להסכים עם דעת *הרמב"ן* ושם נטהר דווקא בספק השקול. החילוק מבוסס על כך שלדין של ספק טומאה ברשות היחיד יש אופי של הכרעה, ולא ניתן להכריע שמשו טמא כאשר זה מתנגש ברוב צדדים לטהר. לעומת זאת, הדין של ספק טומאה ברשות הרבים מהווה בסך הכל הנחייה לנהוג בדיני טהרה, ומכיוון שאין פה יומרה להכריע את הספק, גם אין התנגשות עם הסבירות שהרוב יוצר לכיוון מסוים.

בתוספתא לא מופיע החילוק הזה, וגם עצם ההליכה אחרי הרוב תומכת בגישה של *התוס'*. שילוב מונחי קבוע, נמצא וכדו' בדיני רשויות, מעיד על כך שלא מפעילים דיני רשויות בכל רמה של ספק אלא מתחשבים גם בשיקולים אחרים. *הרמב"ן* יאלץ לומר שרוב מהווה גורם חזק הרבה יותר מהסבירות העדיפה שיש בספק הרגיל. ברגע שישנו רוב בכלל אין ספק, והפעלת דיני רשויות גם לפי *הרמב"ן* קיימת רק במסגרת של ספק.

בנקודה הזו של הליכה בטר רוב בנמצא, ובשאלה האם נצטרך לומר שהרוב יוצר מצב של ודאות ומפקיע שם ספק או שמא נאמר שהרוב רק מגביר את אחד מצדדי הספק, יש מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד :

"יראה לי שכל מדינה שיש בה שפחה או עכו"ם הראויה לילד, הואיל והאסופי הנמצא שם ספק עכו"ם או ספק עבד, כשישא הגיורת כמו שביארנו הרי זו ספק אשת איש, והבא עליה פטור, שאין הורגים על ספק..."

(רמב"ם הלכות איסורי ביאה טו:כז)

הראב"ד על אתר חולק, וקובע שבדיני נפשות הולכים אחר הרוב. הגר"ד טוען שהרמב"ם מחלק בנקודה הזו בין רובא דאיתא קמן ובין רובא דליתא קמן. ברובא דליתא קמן ניתן לומר שכאשר הולכים אחר הרוב, שוללים את עצם קיומו של ספק. אבל ברובא דאיתא קמן, גם כאשר הולכים אחר הרוב, הספק עדיין נמצא בשטח, כיוון שאי אפשר להתעלם מהמיעוט, וזה מה שקורה באסופי לדעת הרמב"ם⁷.

הראב"ד חולק ולדעתו בכל מקום שבו הולכים אחר הרוב כבר יצאנו מגדר ספק, ומשום כך הורגים על אשת איש שנישאה לאותו אסופי.

הצירוף של הבנת הרוב כחיזוק אחד מצדדי הספק, והבנת הרמב"ם שמפעילים דיני רשויות גם בספק הרגיל, אינו מתאפשר בתוספתא. התוספתא קובעת שבנמצא הלך אחר הרוב מבלי להתחשב ברשויות. הרמב"ם יצטרך לנקוט כראב"ד ולומר שבמצב של רוב כבר אין פה הגדרה של ספק. אנחנו נוכל לפסוק כרמב"ם רק אם נקבל את מסקנת התוס' שדיני רשויות שייכים רק בספק השקול.

דבר שני - יש לתת את הדעת גם על החילוק שבין פירש לבין נמצא. בנמצא הולכים אחר הרוב גם בניגוד לכללי הרשויות, ובפירש דבקים בדיני רשויות. בסופו של דבר, פירש נידון כקבוע כפי שמעיר הר"ש בפ"ה מ"א, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ומפעילים כלפיו את דיני רשויות. אמנם, פירש אינו ממש קבוע, ולמעשה יש פה

7 הבנה כזו מעלה קושי מסויים בגמ' בכתובות טו. . הגמ' שם לומדת את דין קבוע מהזורק אבן לגו תשעה ישראלים וכנעני, והלימוד מבוסס על כך שכעיקרון היינו אמורים לחייב נפשות במקרה כזה אף על פי שמדובר ברובא דאיתא קמן. אם נרצה לאמץ את ההבנה הזו, נצטרך לנקוט בשיטות מסויימות בראשונים המסיטים את יישום דין הקבוע לכוונת הזורק, ובונים על הדין של 'תכנון להרוג את הכותי והרג את הישראלי' (עיין בי"ד דמה בסנהדרין עט. ד"ה ואמרינן, שמעלה אפשרות כזו בשם אית דמפרשי).

שלוש דרגות :

דרגה אחת - קבוע שנידון כמחצה על מחצה.

דרגה שניה - פירש. מצב כזה אמנם אינו מצב של קבוע, אבל את הספק שקיים בפירש אנחנו לא דנים כספק שרץ אלא כספק מגע, משום שכל השרצים לפנינו. לפיכך, שרץ ודאי יש פה, וכל השאלה היא אם נגע או לא נגע, וכאשר זו השאלה אנחנו מפעילים את דיני רשויות. הפעלת דיני רשויות מובילה לזהות הלכתית בין קבוע לבין פירש במסגרת ספקי טומאה. אבל הסיבה שמפעילים דיני רשויות בשתי הדרגות הללו אינה אותה הסיבה⁸.

דרגה שלישית - נמצא. פה נגדיר את הספק כמקביל לספק ראיה או לספק האם בכלל היה פה שרץ. בספק כזה לפי התוספתא, לא מפעילים דיני רשויות.

8 למעשה, מדברי התוספתא ניתן להסיק שהיא תומכת דווקא בשיטת הרמב"ן. כזכור, נחלק הרמב"ן עם התוס' לגבי הפעלת דיני רשויות בספק הרגיל. לפי הרמב"ן מפעילים דיני רשויות אף בספק הרגיל, וזוהי הקביעה של התוספתא ביחס לפירש.